

NOI DESCOPERIRI ARHEOLOGICE ÎN SUD-ESTUL PODIȘULUI CENTRAL MOLDOVENESC

C. BUZDUGAN

M. ROTARU

Înglobând, din punct de vedere administrativ, extremitatea sud-estică a județului Vaslui, zona din care provin descoperirile ce urmează a fi prezentate se caracterizează, geografic, printr-un relief structural și de acumulare, dăltuit, de-a lungul vremurilor, de râurile Bârlad, Elan, Horincea, la care se adaugă culoarul Prutului. Astfel, în cadrul unui relief variat și armonios constituit s-au creat numeroase văi, depresiuni colinare și microdepresiuni permanent însoțite, prevăzute cu platouri împădurite.

Beneficiind de o climă temperată, cu accent excesiv, de o rețea hidrografică ramificată, de o vegetație bogată, de soluri favorabile practicării agriculturii, zona a oferit încă din preistorie condiții antropogenetice dintre cele mai prielnice, fapt ilustrat atât de convingător de intensitatea locuirii și de mulțimea vestigiilor arheologice, care se eșalonează de la cele mai timpurii manifestări ale vieții și activității umane până la atestarea documentară a actualelor localități.

Pe platourile dealurilor care flanchează văile străbătute de principalele cursuri de ape (Elan, Horincea, Prut), pe terasele relativ largi ale acestora sau pe cele ale numeroaselor pâraie, aproape la tot pasul, apar resturi ale unor stațiuni arheologice de o importanță notabilă.

Cercetările perieghetice de dată recentă, întreprinse pe cuprinsul unora dintre aceste stațiuni, pe de o parte, și câteva descoperiri fortuite, pe de altă parte, îmbogățesc repertoriul descoperirilor cu numeroase vestigii: unelte și instrumente din diferite materiale, obiecte de lut de o însemnătate deosebită, fragmente ceramice, unele cu semne incizate, podoabe, reprezentări antropomorfe, monede antice, uneori cu piese unice printre ele etc. Unele dintre acestea, de o importanță particulară, se impun cu precădere introducerii în circuitul informațional de specialitate, ceea ce și încercăm să realizăm prin prezentarea de față.

Înainte de aceasta însă, considerăm necesară sublinierea că descoperirile vor fi prezentate pe localități, iar acestea urmând ordinea în care ele au fost cartate și nu pe cea alfabetică (Pl. 1).

1. Poșta Elan (com. Vutcani)

În așezarea din perioada târzie a epocii bronzului, situată în marginea de nord a satului, pe interfluviul format de râul Elan și pârâul Mălăești², au fost descoperite, cu ocazia cercetărilor de suprafață, efectuate între anii 1989-1994, și a lucrărilor de hidroameliorații, numeroase vestigii arheologice. În afară de fragmente ceramice provenind de la vase cu torți suprainălțate, specifice culturii Noua, mai pot fi menționate rășnițe primitive, unelte fragmentare din piatră, o coastă de animal, cu creștături pe marginea mai subțire, ce poate fi considerată pieptene³ (Pl. 5/1) și o piesă de piatră, de formă aproximativ cilindrică, prevăzută cu două sănțuiri orizontale și modelată la un capăt în formă de cap uman foarte stilizat (Pl. 5/9). Maniera de reprezentare, caracterizată prin simplitate și schematism, amintește de statuile-menhir din Dobrogea din perioada de sfârșit a primei epoci a fierului⁴.

2. Popeni (comuna Găgești)

Pe cuprinsul așezării din locul cunoscut sub denumirea "Cerceze", cu vestigii caracteristice bronzului târziu (cultura Noua)⁵ și din perioada prefeudală, situată la circa 1 km. nord-nord-est de sat, a apărut un topor din piatră foarte fină, de culoare cafenie, de formă trapezoidală, cu ceafa și tăișul ușor rotunjite, prevăzut spre capăt cu două linii orizontale incizate (Pl. 3/8) și un os de pasăre, retezat drept la ambele capete (Pl. 5/3).

Tot de la Popeni, dar, foarte probabil de la Popeni, comuna Zorleni, există o descoperire mai veche, făcută, după informații de încredere, în punctul "Râpa Căprioarei", într-un context arheologic specific Hallstatt-ului târziu și Latène-ului timpuriu⁶, care conține, printre altele, și un obiect de lut, cu trăsături caracteristice reprezentărilor antropomorfe.

Idolul, cum pare a fi, lucrat din pastă grosieră, cu ingrediente în compoziție, de culoare gălbule-cenușie, are forma unui patrulater rotunjit la colțuri, cu laturile paralele și egale două câte două (pl 8/4a-e). La partea superioară a uneia din laturile mai mari, ce se îngustează ușor spre vârf, se află două mici

alveole, aproape rotunde, plasate simetric, care par să marcheze ochii (Pl. 8/4a). Pe latura opusă se află mai multe împunsături de mărimi diferite, dispuse haotic, a căror semnificație rămâne necunoscută (Pl. 8/4b). Pe una din laturile mici sunt incizate două linii în zig-zag, dispuse oblic (Pl. 8/4c). Motive asemănătoare, descoperite la Cetățeni-Argeș pe mânuși de amfore rhodiene, sunt considerate semne grafice, exprimând măsura timpului⁷. Un motiv similar, dar mai scurt, ar putea să reprezinte litera greacă Σ în poziție retrogradă (Pl. 8/4d), care se întâlnește frecvent pe diferite recipiente, exprimând o valoare numerică (sextari)⁸. În situația dată, ea poate să redea prescurtarea unui antroponim. Pe suprafața opusă bazei este incizată o altă literă grecească, Π (Pl. 8/4e), care reprezintă de obicei o valoare numerică (80)⁹.

Aspectul general și puținele trăsături, discret schițate, par să indice o reprezentare antropomorfă geto-dacă din secolele IV-III î.Chr.¹⁰, ceea ce ar fi în acord și cu prezumtivul mediu arheologic în care a apărut.

3. Fedești (comuna Șuletea)

Cu ocazia cercetărilor perlegetice efectuate în 1985 pe cuprinsul cunoscutei așezări din perioada hallstattiană târzie și de început a celei de a doua epoci a fierului¹¹ din punctul "Recea" a fost descoperită și o fusaiolă de lut, cu scriere greacă, care, din motive conjuncturale, a rămas inedită.

Fusaiola, lucrată din pastă fină, nisipoasă, de culoare cenușie, este de formă bitronconică (Pl. 8/1b). Cele două trunchiuri de con, de mărimi inegale, prezintă la capetele mici deteriorări din vechime. Pe suprafața lor se află inscripții în unciale grecești, incizate în pasta dură, greu lizibile. Pe trunchiul de con mai mic este scris Δ ΥΨΥΟ (Pl. 8/1a, c). Dacă admitem întregirea Δ(ω) pentru primul grup de litere, și ΥΨ(ιςτ)ΟΥ pentru celălalt (deci ΟΥ în loc de ΥΟ, terminație inexistentă)¹², ceea ce pare plauzibil, s-ar obține, în traducere, Zeului Măreț, așadar o dedicație făcută unei mari divinități. Pe celălalt trunchi de con, mai mare, sunt incizate destul de adânc, tot cu majuscule, literele X și F (probabil Σ), care ar putea reprezenta inițialele unui nume de persoană (Pl. 8/1b, d).

Contextul arheologic în care a apărut fusaiola se datează în secolele V-IV î.Chr.¹³. Pe de altă parte, se știe că epitetul capătă o importanță deosebită în epoca elenistică¹⁴. Apariția ei într-un atare mediu nu surprinde, deoarece spre limita sud-estică a așezării hallstattiene, de pe suprafața căreia provine, a fost descoperit un

tezaur de monede histriene de bronz, datat în a doua jumătate a secolului al IV-lea î.Chr.

Având în vedere realitățile arheologice și numismatice menționate, cu cronologia cărora fusul se află în strânsă legătură, ea poate fi considerată unul dintre cele mai vechi documente de epigrafie din Moldova scris în grecește.

Pe întinsul aceleiași așezări hallstattiene târzii, cercetările de suprafață, efectuate în anul 1994, au ocazionat descoperirea unei piese de forma unei monede (cu diametrul de 2,5 cm), lucrată dintr-un element chimic moale, probabil sulfura de plumb (Pl. 8/6a-b). Din cauza agenților chimici, care au acționat de-a lungul timpului asupra metalului moale, pe marginea piesei, ușor subțiată, s-au produs mici știrbituri, care înlătură posibilitatea de a constata dacă inițial ea a fost zimțată, așa cum s-ar părea după unele indicii de pe partea mai bine păstrată. Suprafața posterioară, plată, prezintă numeroase fisuri superficiale. Pe suprafața anterioară, la fel de fisurată, este ștanțat un cap uman, înscris într-un cerc. Părul bogat, care incununează fruntea într-o arcuire cu capetele până peste urechi, dă contur ovalului colțuros al feței. Între ochii abia perceptibili se distinge nasul, sub care se află gura, redată printr-o linie unghiulară greu vizibilă.

După aspectul ei, piesa pare a reprezenta o monedă, sau mai curând un medalion, având înfățișat pe partea anterioară chipul unei divinități. Dacă ea se leagă de contextul arheologic în care a apărut, atunci poate fi datată în secolul al IV-lea î. Chr., ceea ce pare posibil, dacă avem în vedere aspectul general pe care îl dezvăluie.

Alte recunoașteri în teren, întreprinse în anii 1991-1995 pe locul descoperirii importantului tezaur monetar¹⁶, situat în marginea de sud-est a așezării amintite, au făcut posibilă recuperarea a încă 18 monede¹⁶, care formează un nou lot.

Noul lot monetar, devenit al cincilea, ridică la 279 numărul total al pieselor recuperate până în prezent din valorosul tezaur¹⁷. Ca și celelalte publicate deja, 10 monede reprezintă emisiuni ale cetății Histria, având pe avers capul laureat al lui Apollo spre dreapta, iar pe revers vulturul de mare pe delfin spre stânga, la care se mai adaugă o siglă¹⁸. Una dintre ele apare însă ca o noutate tipologică și cronologică, totodată, în componența tezaurului.

Pe avers, ea are tot capul lui Apollo spre dreapta, dar pe revers este reliefată lira, cu legenda Bottyaton în jur. Prin urmare, ea reprezintă o emisiune a

orașului macedonean Bottike din Peninsula Calcidică și se datează între 392- 379 î.Chr.¹⁹. Prezența ei aducea o nouă dată nu numai în ceea ce privește componența tezaurului, până acum unitară, ci și în cronologia lui.

Dacă, pe baza monedelor descoperite până în prezent sau recuperate pe diferite căi, tezaurul era datat în ultima jumătate a secolului al IV-lea î.Chr. (339-325)²⁰, moneda din Bottike modifică cel puțin limita cronologică inferioară cu aproximativ 40 - 50 de ani. Așadar, prezența monedei macedonene determină stabilirea limitelor cronologice ale tezaurului între 339-292.

4. Giurcani (com. Găgești)

a. La circa 1 km. nord de sat, în locul denumit "Pârlița", situat pe un bot de deal cuprins între Elan și pârâul Urdești, pe partea stângă a șoselei Găgești-Giurcani²¹, a fost descoperit, în 1988, cu ocazia exploatării de balast, un mormânt de înhumație, din inventarul căruia s-a mai putut recupera o cană de lut și o fusiolă.

Cană, de mici dimensiuni, de formă bilronconică, cu gâtul scund, buza ușor evazată și îngustată, cu fundul inelar, prevăzut cu alveole pe margine, este lucrată la roată, din pastă fină, de culoare cenușie. De sub buză pornește o loartă care se termină puțin mai sus de diametrul maxim. Pe partea superioară a fost trasat un brâu abia perceptibil (Pl. 7/1). Ea se înscrie în categoria produselor ceramice caracteristice secolului al III-lea î.Chr.²².

Fusiolă, de formă bilronconică, ornamentată cu trei șiruri de incizii orizontale, este lucrată din pastă fină, lustruită în culoare neagră (Pl. 7/11).

b. În așezarea din perioada târzie a epocii bronzului, situată în partea de sud-sud-vest a satului²³, au apărut, pe lângă omoplați crestați (Pl. 5/9), un împungător de os, cu o gaură rotundă spre capătul rotunjit (Pl. 4/4) și un os tubular, retezat drept la un capăt, și oblic la celălalt (5/5), toate specifice inventarului culturii Noua.

c. Dintr-o așezare situată în marginea de nord a satului²⁴ provin mai multe vestigii arheologice, printre care o plăsea fragmentară de os, prevăzută cu două perforații rotunde pentru fixare pe mâner (Pl. 4/5), un împungător de os (Pl. 5/4), o secera din mandibulă de animal (Pl. 6/1) și o fusiolă din lut (Pl. 7/8), toate aparținând culturii Noua.

Tot de aici provin câteva obiecte de cult din perioada feudalismului timpuriu, printre care se remarcă două cruci, cu brațe inegale, care pot fi datate în secolul al XII-lea (Pl. 9/3-4) și două tipare din piatră pentru turnat cruciulițe, databile în secolele V-VII (Pl. 9/1-2). Aceleași perioade i-ar putea corespunde și reprezentarea de simboluri creștine de pe o gresie, de culoare verzuiată, având pe una din suprafețe incizat un pește și o cruce dublă, înscrisă într-un cerc (Pl. 8/7), în timp ce un astragal de bovidu, cu diferite senine și simboluri, pare să aparțină secolelor X-XI (Pl. 8/8 a-b).

5. Șuletea (com. Șuletea)

La aproximativ 600 m sud-est de sat, pe locul denumit "Șipote", de o parte și de alta a pârâului cu același nume, se întinde o mare stațiune arheologică intens locuită în diferite perioade istorice²⁶.

Pe partea stângă a pârâului Șipote, în apropierea cărui, în 1980, cu ocazia desfășurării terenului pentru plantarea viței de vie, au apărut mărturii ale unei necropole birituale aparținând culturii Șantana de Mureș²⁶, au fost descoperite mai multe obiecte, printre care menționăm gresii pentru ascuțit, o rășniță circulară (partea fixă), prevăzută cu o gaură relativ conică și fragmente ceramice caracteristice perioadei prefeudale. Printre ele se află și un fragment cu inscripție.

Fragmentul menționat provine de la partea superioară a unui castron de lut, de tehnică superioară, lucrat din pastă fină, degresată cu nisip mărunț, de culoare cenușie, lustruită în aceeași culoare pe ambele suprafețe. El constituie un castron de mici dimensiuni, de formă bitronconică, cu deschiderea nu prea largă, cu buza ușor răsfrântă (Pl. 8/5). Imediat sub buză au fost incizate literele grecești X Ω, prima de o execuție stângace față de cealaltă, trasată cu destulă siguranță în pasta tare, deci după ardere. Ele ar putea reprezenta începutul unei inscripții mai dezvoltate, deoarece spărtura fragmentului atinge baza ultimei litere. În cazul de față nu se poate preciza însă dacă inscripția cuprindea un text mai dezvoltat, care să conțină eventual relatarea unui eveniment important, donație, invocație, ori transcrierea unui toponim, hidronim, sau ea a fost concepută inițial așa cum s-a păstrat, pentru redarea prescurtată a unui antroponim. În acest caz, trebuie făcută sublinierea că cele două litere reprezintă inițialele unui nume necunoscut în documentele de acest fel din România.

Prin trăsăturile formal-tipologice și caracteristicile tehnice, castronul, reprezentat prin fragmentul descris, aparține categoriei de lux¹¹ a produselor ceramice din secolul al IV-lea d.Chr.

De pe partea dreaptă a pârâului Șipote au fost adunate mai multe obiecte din perioade istorice diferite: o lamă de silex neolitică (Pl. 2/6), o amuletă din colț de mistreț, caracteristică culturii Noua (Pl. 5/6), un împungător de os (Pl. 5/7) și câteva fusaiole de lut (pl6/5-6).

Tot de aici provin mai multe vestigii, găsite în anul 1993, în urma excavării pământului pentru construirea unui dig: diferite instrumente de os, printre care un împungător (Pl. 6/7), un os tubular, retezat drept la un capăt (Pl. 6/3) și fragmente ceramice care reconstituie forme de vase și ornamente specifice culturii Dridu, ultimei ei faze de dezvoltare, cuprinse între secolele X-XI²⁷ (Pl. 7/2,5).

6. Horga (comuna Epureni)

În cuprinsul așezării situate în marginea de sud a satului, în dreapta Podului C.F.R. Șuletea, într-un cenușar de pe suprafața unei lutări, au apărut, în timpul exploatării lutului, mai multe obiecte, printre care menționăm două coaste de animal, cu creștături pe marginea subțiată (Pl. 4/6-7), două împungătoare de os, unul simplu (Pl. 6/4), iar celălalt creștat pe marginea subțire și cu niște semne incizate pe una din suprafețe (Pl. 6/2).

7. Bărlălești (comuna Epureni)

a. De pe întinsul așezării din lotul numit "Ștanțla" ("La Arie")²⁸ au fost culese numeroase unelte de silex, râșnițe primitive, unelte de piatră etc. Dintre uneltele de silex pot fi menționate un răzuitor pe lamă, cu nervură mediană pe partea dorsală, de culoare maronie (Pl. 2/7) și o lamă fragmentară, cu retușe de folosire pe ambele laturi (Pl. 3/1), două topoare de piatră, unul fragmentar (Pl. 3/5-6) și un picior de idol antropomorf (Pl. 5/10), aparținând culturii Cucuteni.

b. Pe cuprinsul altei așezări, cu resturi Cucuteni A-B, situate în punctul "Sturza" de pe Dealul Ciomaga²⁹, au apărut, în anul 1987, cu ocazia săpării de gropi pentru plantații silvice, și două reprezentări antropomorfe de o importanță particulară, ambele caracterizate printr-o stilizare excesivă, rigidă.

Una dintre aceste reprezentări, lucrată dintr-o gresie dură, de culoare cărămizie, are baza aproape plată, ceea ce dovedește, că era făcută pentru a sta pe

un suport. Capul este reprezentat printr-un oval, ale cărui margini, după ce se frâng ușor în interior, marcând gâtul, se largesc discret, pentru a indica mai întâi umerii și apoi trunchiul. Ochii sunt redați cu ajutorul a două mari alveole, mult alungite pe verticală, obținute printr-o șlefuire fină, superficială. Adâncirea perceptibilă a acestora spre extremitățile interioare scot în evidență, printr-o linie bine profilată, nasul lung, a cărui limită se pierde treptat (Pl. 8/2).

Cea de a doua piesă este un cap mobil de statueta. Lucrat dintr-un conglomerat de culoare cenușie³⁰, el are forma relativ dreptunghiulară, cu laturile mici și colțurile ușor rotunjite (Pl. 8/3a-b). Suprafața de deasupra părții superioare este în plan înclinat, mai înaltă în marginea frontală și mai joasă spre ceafă. Partea superioară este fațetată de jur împrejur printr-o șlefuire fin executată, care conturează fruntea și, totodată, scoate în evidență anumite trăsături ale feței. Partea inferioară este plată dedesubt, cu marginea fațetată de jur împrejur. Prin două alveole ușor adâncite și alungite sunt redați ochii, aproape cât obrații de mari (Pl. 8/3 a). Profunzimea lor, foarte puțin accentuată, este mai bine pusă în evidență printr-o linie verticală despărțitoare, ușor curbată, indeajuns de profilată pentru a indica nasul acvilin. Pentru a evidenția și mai pregnant ochii, către care atenția realizatorului s-a îndreptat cu precădere, au fost marcate, prin șlefuire, arcadele, mai înguste la centru, lărgindu-se ușor spre extremități. Spre marginea de jos, o fațetă abia perceptibilă, pe lângă faptul că sugerează gura, are și menirea de a individualiza mai bine nasul, dă ochilor o formă ușor migdalată. Prin maniera de tratare, prin formă și dimensiuni, ochii capătă o expresivitate care pune în evidență componente estompate ale feței. Deși simple, mijloacele artistice de realizare, procedeele ingenioase de îmbinare a componentelor anatomice dau ansamblului expresie și echilibru, sugerând imaginea unei reprezentări antropomorfe³¹ ce amintește de statuetele întâlnite în cultura Gumelnița³¹.

Având în vedere dimensiunile, precum și unele particularități tehnice, mai ales planul orizontal, aplatizat, al părții inferioare a piesei, înclinăm să credem că ea a fost concepută pentru a fi așezată pe un suport simplu sau unul modelat din același material, în formă de trup uman, împreună cu care forma o unitate statuară.

Ambele piese provin, așa cum am subliniat la momentul potrivit, dintr-un mediu arheologic cucutenian, specific fazei A-B, ceea ce, în lipsa altor dovezi mai

convingătoare, presupune, implicit, și apartenența lor la această fază a culturii Cucuteni.

8. Fălciu (comuna Fălciu)

În incinta Fabricii de zahăr au fost afectate de lucrările de excavații câteva morminte caracteristice înmormântărilor cu ocră, din inventarul cărora au mai putut fi salvate vârfuri de săgeți din silex, dălți, un topor de aramă și obiecte de podoabă din același material³². Ulterior, pe același loc s-a mai găsit un vârf de săgeată din silex maroniu, cu laturile fin retușate, cu nervură mediană pe ambele suprafețe (Pl. 3/2).

9. Murgeni (com. Murgeal)

Pe botul de deal interfluvial Elan-Oița, denumit "Dealul Bisericii", în perimetrul unei așezări din perioada târzie a epocii bronzului³³, au apărut, în primăvara anului 1994, mai multe fragmente de rășnițe primitive și un împungător de os (Pl. 5/2).

10. Floreni (fost 23 August, com. Murgeni)

Pe întinsul așezării din punctul "Măgeana", locuită în diferite perioade istorice³⁴, au fost descoperite, în anii 1992-1994, câteva obiecte, dintre care reținem următoarele: un topot fragmentar de platră, cu gaură de înmănușare (Pl. 4/3), o daltă de os (Pl. 5/8) și o fusaiolă de lut, de formă bitronconică, ornamentată cu un șir de alveole pe partea centrală (pl 7/12), care poate fi atribuită culturii Noua.

11. Epurenii (com. Epurenii)

De pe suprafața așezării din punctul numit "Șoldănești", cuprins între pâraul Epurenii și Șoldeni, la 1,5 km. sud-sud-est de sat³⁵, au fost adunate diferite vestigii arheologice. Printre ele se numără omoplați cu creștături pe suprafața glenoidă, o fusaiolă fragmentară de lut și câteva împungătoare de os, caracteristice bronzului târziu.

12. Rai (fost Vădeni, com. Murgeni)

a. De pe cuprinsul așezării din locul denumit "Gura Hulubăț", situat pe botul de deal dintre Elan și Hulubăț³⁶, au fost adunate diferite resturi de locuire,

printre care menționăm râșnițe întregi și fragmentare și o lamă de silex de culoare gălbuie, cu retușe de folosire pe ambele laturi (Pl. 2/14).

b. În partea dreaptă a Podului de piatră de pe calea ferată Fălclu-Murgeni, la circa 2 km. nord de sat, în preajma unor izvoare au apărut, în context arheologic Noua, un topor confectionat dintr-o rocă dură, de culoare neagră, cu tăișul ușor arcuit și cu gaură de înmănușare (Pl. 4/2) și câteva coarne de cerb cu ramurile șlefuite.

13. Mălușteni (com. Mălușteni)

a. De pe întinsul așezării din locul "Leaua", de partea dreaptă a pârâului cu același nume³⁷, au fost adunate, în ultimii ani, mai multe materiale arheologice. Retin atenția numeroase lame, răzuitoare, străpungătoare, vârfuri gravetiene lucrate din silex de culoare vineție-albicioasă (Pl. 2/1-2) și un vârf de lance din silex de culoare neagră (Pl. 2/3), caracteristice paleoliticului târziu. Menționăm, totodată, o toartă de căldare de aramă (Pl. 6/9), un tub de tablă din același metal (Pl. 6/11), câteva vârfuri de săgeți din bronz, cu trei muchii (Pl. 6/12a-f), care pot fi atribuite perioadei hallstattiene târzie, două cești dacice, lucrate din pastă grosieră, de culoare cenușie, cu pete negre în interior (Pl. 7/3-4), una din ele de dimensiuni mai mari, prevăzută pe partea inferioară cu o toartă mică, databile în secolele I-II. Pe lângă numeroase fusaiole, de forme și mărimi diferite, menționăm și o fibulă de bronz, cu portagrafa înaltă, având la baza arcului două perforații rotunde (Pl. 6/8), caracteristică secolului al III-lea d.Chr.

b. Pe partea stângă a pârâului Leaua, într-un context cucutenian, s-au găsit două răzuitoare de silex (Pl. 2/4-6).

c. De o parte și de alta a pârâului Cetățuie, pe partea estică a văii Recea³⁸, în grădina lui Filiuță, au fost descoperite mai multe lame și răzuitoare de silex (Pl. 2/5, 8, 10, 13), datând din epoca neolitică, diferite fusaiole hallstattiene (Pl. 7/8-9), precum și două vârfuri de săgeți din fier, databile în secolele XIV-XV (Pl. 6/13-14).

14. Mănăstirea (com. Mălușteni)

Din așezarea situată la circa 800 m sud de sat, de o parte și de alta a unui pârâiș care se varsă în dreapta Lișcovului³⁹, provine un fragment de topor, cu ceafa elipsoidală și gaură de înmănușare (Pl. 3/4), databil în perioada bronzului târziu.

15. Igești (com. Blăgești)

Cercetările perieghetice efectuate în ultimii ani în punctul "Scândureni", în așezarea Protocucuteni-Gumelnița, faciesul Stoicani-Aldeni⁴⁰, au prilejuit descoperirea a numeroase vestigii arheologice: diferite unelte de silex (Pl. 2/9), râșnițe primitive, ceramică fragmentară, idoli antropomorfi en violon și un nucleu de ocru roșu, fațetat, de formă prismatică (Pl. 2/17).

16. Blăgești (com. Blăgești)

Pe întinsul așezării care se prelungește până aproape de Podul Săratei, cu resturi de locuire din diferite perioade istorice⁴¹, au fost descoperite fragmente ceramice specifice culturii Noua, un topor fragmentar de piatră (Pl. 3/7) și un cuțit curb de silex (Pl. 4/8).

17. Sărățeni (com. Murgeni)

De pe cuprinsul așezării din punctul denumit "Via Mihordea"⁴² au fost adunate, în ultimii ani, vestigii arheologice, printre care menționăm un vârf de săgeată de silex (Pl. 3/3), un răzuitor din același material (Pl. 2/15) și câțiva idoli antropomorfi en violon⁴³.

După cum se poate constata, descoperirile prezentate pun în lumină categorii de obiecte de o mare diversitate, care acoperă o perioadă cronologică îndelungată, începând cu paleoliticul superior până în feudalismul timpuriu, inclusiv.

Pentru paleoliticul superior sunt caracteristice numeroase vârfuri, lame, răzuitoare de silex și un vârf de lance, lucrat din același material (Pl. 2/1-3), specifice faciesului cultural gravetian, provenind din așezarea de la Mălușteni.

În schimb, neoliticul, cu deosebire ultima perioadă de dezvoltare a acestei epoci, este foarte bine reprezentat. Descoperiri aparținând acestei perioade pun în evidență numeroase vestigii caracteristice așezărilor cucuteniene: lame, răzuitoare, vârfuri de săgeți din silex, topoare și dălți lucrate din piatră, râșnițe primitive, diferite obiecte de lut etc. Pe lângă nucleul de ocru roșu de la Igești (Pl. 2/17), rețin atenția în mod deosebit cele două reprezentări antropomorfe descoperite la

Bălălești (Pl. 8/2; 8/3a-b), care pot fi considerate rarități în aria culturii Căcuțeni, dacă nu chiar reprezentări unice.

Descoperirea de la Fălciu marchează trecerea de la neolitic la epoca bronzului, a cărei documentație bogată adaugă acum vestigii deloc lipsite de interes, pentru aprofundarea cunoașterii orizontului Noua, dacă ar fi să luăm în considerare doar descoperirile de la Blăgești, Giurcani, Floreni, Poșta Elan ș.a.

Perioada târzie a primei epoci a fierului (Hallstatt), ca și cea timpurie a celei de a doua epoci a fierului (La Tène), ambele sunt marcate prin documente arheologice de o importanță deosebită pentru etapa de cristalizare și de dezvoltare a civilizației geto-dace. În strânsă legătură cu aceasta, este suficient să amintim fusaiole cu inscripție de la Fedești (Pl. 8/1a-c), ca și descoperirea de la Popeni (Pl. 8/4a-e), care atestă cunoașterea și folosirea scrierii la geto-dacii din Moldova încă din secolele IV - III î.Chr. Totodată, prezența lor, ca și tezaurul de monede histriene de la Fedești constituie o dovadă a relațiilor dintre populația locală și lumea elenistică. De o importanță notabilă este și statuia (?) de la Poșta Elan (Pl. 5/9), descoperire singulară pentru Moldova.

În sfârșit, pe lângă fragmentul ceramic cu inscripție descoperit la Șuletea (Pl. 8/5), datat în secolul al IV-lea d. Chr., perioada timpurie a feudalismului se evidențiază mai ales prin descoperirile de la Giurcani, care conțin, printre altele, obiecte cu semne incizate și reprezentări de simboluri creștine, tipare pentru turnat cruciulițe și două cruci mici de piatră (Pl. 8/7; 9/1-4).

Așadar, în sfera descoperirilor prezentate se află obiecte de o mare valoare documentară pentru istoria Moldovei.

1. Ion Gugliuman și colab., *Județul Vaslui, București, 1973*, p. 85; n. Zăharia, M. Petrescu-Dâmbovița, Em. Zaharia, *Așezări din Moldova. De la paleolitic până în secolul al XVIII-lea*, București, 1976, p. ; Ghenuță Coman, *Statornicie, continuitate. Repertoriul arheologic al județului Vaslui*, 1980, p. 32.
2. Ghenuță Coman, op. cit., p. 279, LXXIII/8.
3. Adrian C. Florescu, *Repertoriul culturii Noua-Coslogeni din România, Așezări și necropole*, în *Cultură și civilizație la Dunărea de Jos*, IX, Călărași, 1991, p. 135 (rep. 560/N. 2, fig. 125/1-7).
4. Eugen Comșa, "Contribuții cu privire la statuile-menhir din Dobrogea," în *Symposia thracologica*, 3, Constanța, 1985, p. 29.
5. Ghenuță Coman, op. cit., p. 144, XXX/15; C. Buzdugan și M. Rotaru, "Notă descoperiri arheologice în depresiunea Elanului" (jud. Vaslui), în *Revista muzeelor și monumentelor (seria muzee)*, 7, 1984, p. 72.
6. Informația provine de la regretatul Vasile Palade, pe atunci director al Muzeului "Vasile Pârvan" din Bârlad.
7. D.Ț. Rosetti, *Semnificația semnelor grafice la geto-daci*, comunicare susținută la la IV-lea colocviu de arheologie organizat de Institutul de arheologie "V. Pârvan", București, 1975.
8. Emilian Popescu, *Inscripțiile grecești și latine din secolele IV-XIII descoperite în România*, București, 1976, p. 116-117, nr. 66, m. 1 și urm.
9. În legătură cu această problemă vezi și Marius Alexianu, *Răspândirea amforelor cu inscripții pe teritoriul dacic liber din estul României*, în *Arh. Mold*, XII, 1988, p. 107, nr. 10.
10. Idoli antropomorfi la fel de stilizați au fost descoperiți și la Mălușteni. Cf. Ghenuță Coman, op. cit., p. 175 și fig. 130/7.
11. Ghenuță Coman, op. cit., p. 235, LX/15; C. Buzdugan și M. Rotaru, loc.cit., p. 74.
12. Descifrarea inscripției într-o atare variantă a fost propusă și de N. Trohan, căruia îi aducem pe această cale sincere mulțumiri.
13. Această propunere de datare se sprijină și pe alte descoperiri de aici, încadrate cronologic în secolul al V-lea î.Chr. Cf. C. Buzdugan și M. Rotaru, loc.cit., p. 75.

14. S. Sanie, *Culte orientale în Dacia romană*, București, 1981, 1, p. 156 și urm.
15. Bucur Mitrea, Constantin Buzdugan, Marin Rotaru și Vasile Apostol, *Tezaurul de monede histriene de la Fedești (jud. Vaslui)*, în Acta M.M., III-IV, 1981-1982, p. 45-53; ibidem, V-VI, 1983-1984, 149-153; Bucur Mitrea și Constantin Buzdugan, *"Un tezaur de monede histriene descoperit în Moldova"*, în SCN, 8, 1984, p. 25-36; idem, *"Tezaurul de la Fedești" (Moldova)*, în SCN, 9, 1989, p. 11.
16. După informațiile inv. Vasile Apostol din Fedești alte 28 de monede, găsite în anul 1995, au ajuns în mâinile unor colecționari.
17. Bucur Mitrea și Constantin Buzdugan, în SCN, 9, 1989, p. 11.
18. Ibidem, p. 12.
19. Aducem pe această cale mulțumiri și lui Virgil Mihăilescu-Bărliba de la Institutul de Arheologie din Iași al Academiei Române pentru contribuția adusă la identificarea monedei.
20. Bucur Mitrea și Constantin Buzdugan, în SCN, 9, p. 17.
21. Ghenuță Coman, op.cit., p. 143, XXX/7.
22. Gh. Bichir, *Cultura carpică*, București, 1973, fig. 16.
23. Ghenuță Coman, op.cit., p. 142, XXX/5; C. Buzdugan și M. Rotaru, *Reprezentări antropomorfe și zoomorfe din epoca bronzului descoperite în centrul Moldovei*, în Revista muzeelor și monumentelor (seria muzee), 4, 1983, p. 62.
24. Marin Rotaru, *Notă descoperiri de la sfârșitul epocii bronzului în bazinul Elanului*, în Thraco-Dacica, IV, 1-2, 1983, p. 74.
25. Ghenuță Coman, op.cit., p. 233, LX/1.
26. Marin Rotaru, *Necropola din secolul al IV-lea d.Chr. de la Șuletea*, în Acta MM, III - IV, 1980 - 1982, p. 243-249.
27. Eugenia Zaharia, *Săpăturile de la Dridu*, București, 1967, p. 135-148; Maria Chișvasi-Comșa, *Unele considerații istorice pe baza ceramicii din secolele VI-XII*, în SCIV, 8, 1957, 1-4, p. 267 și urm.
28. C. Cihodaru și colab., *Cercetările arheologice de la Șuletea și Bărlălești*, în SCIV, 2, 1951, 1, p. 222 și urm.; N. Zaharia, M. Petrescu Dâmbovița, Em. Zaharia, op. cit., p. 174, Pl. XLI/10; Ghenuță Coman, op.cit., p. 130, XXVIII/16; C. Buzdugan și M. Rotaru, *Figurine antropomorfe de os descoperite în centrul Moldovei*, în Revista muzeelor..., 7, 1986, p. 52.
29. Ghenuță Coman, op. cit., p. 127, XXVIII/9.

30. Determinările petrografice au fost făcute de Constantin Haită (de la MNIR) căruia îi aducem mulțumiri.

31. Păreră confirmată și verbal și de Silvia Marinescu Bălcu.

32. Eugenia Popușoi, *Mormintele cu ocră de la Fălciu (județul Vaslui)*, în Acta MM, IX-XI, 1987-1989, p. 14-26.

33. Ghenuță Coman, op.cit., p. 187, XLV/12.

34. Ibidem, p. 188, XLV/22.

35. Ibidem, p. 127, XLV/8; Ghenuță Coman și Constantin Buzdugan. *Un nou tip de pumnal descoperit în Moldova*, în SCIVA, 29, 1978, 1, p. 139.

36. Ghenuță Coman, op.cit., p. 141, XLX/60; C. Buzdugan și M. Rotaru, loc.cit., Rev MM, 4, 1983, p. 62.

37. Ghenuță Coman, op.cit., p. 174, XLII/10; C. Buzdugan și M. Rotaru, loc.cit., p. 62; M. Brudiu și E. Popușoi, *Cercetări paleolitice la Mălușteni, în "Carpica"*, 4, 1971, p. 22-25.

38. Ghenuță Coman, op.cit., p. 174, XLII/6.

39. Ibidem, p. 176, XLII/19.

40. Ibidem, p. 76, X/9; Eugenia Popușoi, *Plastica neolitică din colecțiile Muzeului din Bârlad*, în Acta MM, VII-VIII, 1985-1986, p. 13-56.

41. Ghenuță Coman, op.cit., p. 76, X/7.

42. Ibidem, p. 190, XLV/50.

43. Împreună cu exemplarele de la Igești, idolii descoperiți la Sărățeni, cu prilejul cercetărilor recente, fac obiectul unui studiu special, care se află în pregătire.

Les récentes recherches de surface effectuées sur les collines du département de Vaslui, d'un côté ainsi que, d'un autre côté, quelques découvertes fortuites, on relevé l'existence de nombreux vestiges: outils et instruments de différents matériels, objets en terre cuite et des fragments céramiques d'une vraie importance, quelques-uns avec des inscriptions, des objets de parure, des représentations anthropomorphes, jusqu'à présent inconnues, des monnaies antiques, parmi les quelles se trouvent des pièces uniques, etc.

Quelques-unes d'entre elles, d'une particulière importance, comme sont, par exemple, les deux représentations anthropomorphes de Bărlăești (fig. 8/2-3a-b), appartenant à la civilisation de Cucuteni, comme d'ailleurs aussi la fusaiole en terre cuite de Fedestii, avec des lettres grecques, sur sa surface (fig. 8/1a-d), qui date du Hallstatt tardif ou, plus probablement, du Latène ancien, s'inscrivent comme des nouveautés dans le répertoire des découvertes archéologiques. De même une nouveauté représente la monnaie macédonienne en bronze de Fedestii, trouvée ensemble avec des monnaies émises par la cité de Histria. Dans la même situation se trouve aussi la monnaie (?) - médaille découverte toujours à Fedestii (fig. 8/6a-b).

Une même importance on doit accorder à l'idole en terre cuite de Popeni, en forme de rectangle, avec différents signes incisés sur les côtés, datant des IVe-IIIe siècles av.f.C. (fig. 8/4 a-e), de même que au fragment de terrine de Suletea, attribué au IVe siècle ap.J.Ch (fig. 8/5). Et en fin on ne peut pas omettre ni les quelques objets avec des signes et des symboles paléochrétiens incisés découverts à Glurcani et qui datent de l'époque pré-médiévale (fig. 8/7-8 et 9/1-4).

Pl. 1. Harta noilor descoperiri arheologice din sud-estul Podișului Central Moldovenesc.

Pl. 2. Unelte și arme de silex, piatră și nucleu de ocră: 1-3, paleolitic superior; 4-13, 15-18, neolitic; 14, Noua: 1-3, Mălușteni-Leaua (partea dreaptă); 4, 6, Mălușteni-Leaua (partea stângă); 5, 8, 10-13, Mălușteni-Recea; 7, Bârlălești-Stanția; 9, 17, Igești; 14, Rai-Gura Hulubăt; 15, 18, Sărăteni; 16, Șuletea.

Pl. 3. Arme și unelte de silex și piatră: 1-3, 5-6, neolitic; 4, 7-8, bronz târziu. 2, Fâlcu; 3, Sărăteni; 1, 5-6, Bârlălești-Stanția; 4, Mănăstirea; 7, Blăgești; 8, Popeni.

Pl. 4. Unelte de piatră și silex, ustensile de os și reprezentări antropomorfe: 1-8, bronz târziu; 9, Hallstatt târziu. 1, Sărăteni; 2, Rai-Podul de piatră; 3, Floreni; 4, Giurcani sud-sud-vest; 5, Giurcani nord; 6-7, Horga; 8, Blăgești; 9, Poșta Elan.

Pl. 5. Unelte și podoabe de os: 1-6, 8-9, bronz târziu; 7, secolele X-XI. 1, Poșta Elan; 2, Murgeni; 3, Popeni; 4, Giurcani nord; 5, 9, Giurcani sud-sud-vest; 6-7, Șuletea; 8, Floreni.

Pl. 6. Unelte, instrumente de os și lut, idoli antropomorfi de lut, podoabe, accesorii și arme de bronz și fier: 1-2, 4, bronz târziu; 3, 5-7, prefeudal; 8, secolul III d.Hr.; 9, 11-12 a-f, Hallstatt târziu; 10, neolitic; 13-14, feudal. 1, Giurcani nord; 2, 4 Horga; 3, 5-7, Șuletea (partea dreaptă); 8-9, 11-12 a-f, Mălușteni-Leaua (partea dreaptă); 10, Bârlălești-Stanția; 13-14, Mălușteni-Cetățuie.

Pl. 7. Ceramică și fusajole de lut: 1, 11, secolul III d.Chr.; 3-4, secolele I-II; 6, 10, Hallstatt târziu; 12; 7-9, prefeudal; 12, bronz târziu. 1, 11, Giurcani nord; 2, 5, 7-9, Șuletea; 3-4, 6, 10, Mălușteni-Leaua; 12, Floreni.

Pl. 8. Obiecte cu inscripții și reprezentări antropomorfe: 1a-d, 4 a-e, 6a-b, Hallstatt târziu și Latène timpuriu; 2-3 a-b, neolitic; 7-8, prefeudal. 1 a-d, 6 a-b, Fedești; 2-3 a-b, Bârlălești-Sturza; 4a-e, Popeni, 5, Șuletea; 7-8, Giurcani nord.

Pl. 9. Mărturiile creștine: 1-2, secolele V-VII; 3-4, secolul XII. 1-4, Giurcani nord.

Pl. 1. La carte des nouvelles découvertes archéologiques du sud-est de Plateau Central de Moldavie.

Pl. 2. Outils et armes en silex, pierre et un noyan d'ocre: 1-3. paléolithique supérieur; 4-13, 15, 18 néolithique; 14 Nova. 1-3 Mălușteni-Leaua (la partie droite); 4-6. Mălușteni-Leaua (la partie gauche); ...

Pl. 3. Armes et outils en silex et pierre: 1-3, 5-6 néolithique; 4, 7-8 bronze tardif...

Pl. 4. Outils en pierre et silex, ustensiles en os et représentations anthropomorphes; 1-8 bronze tardif; 9. Hallstatt tardif; ...

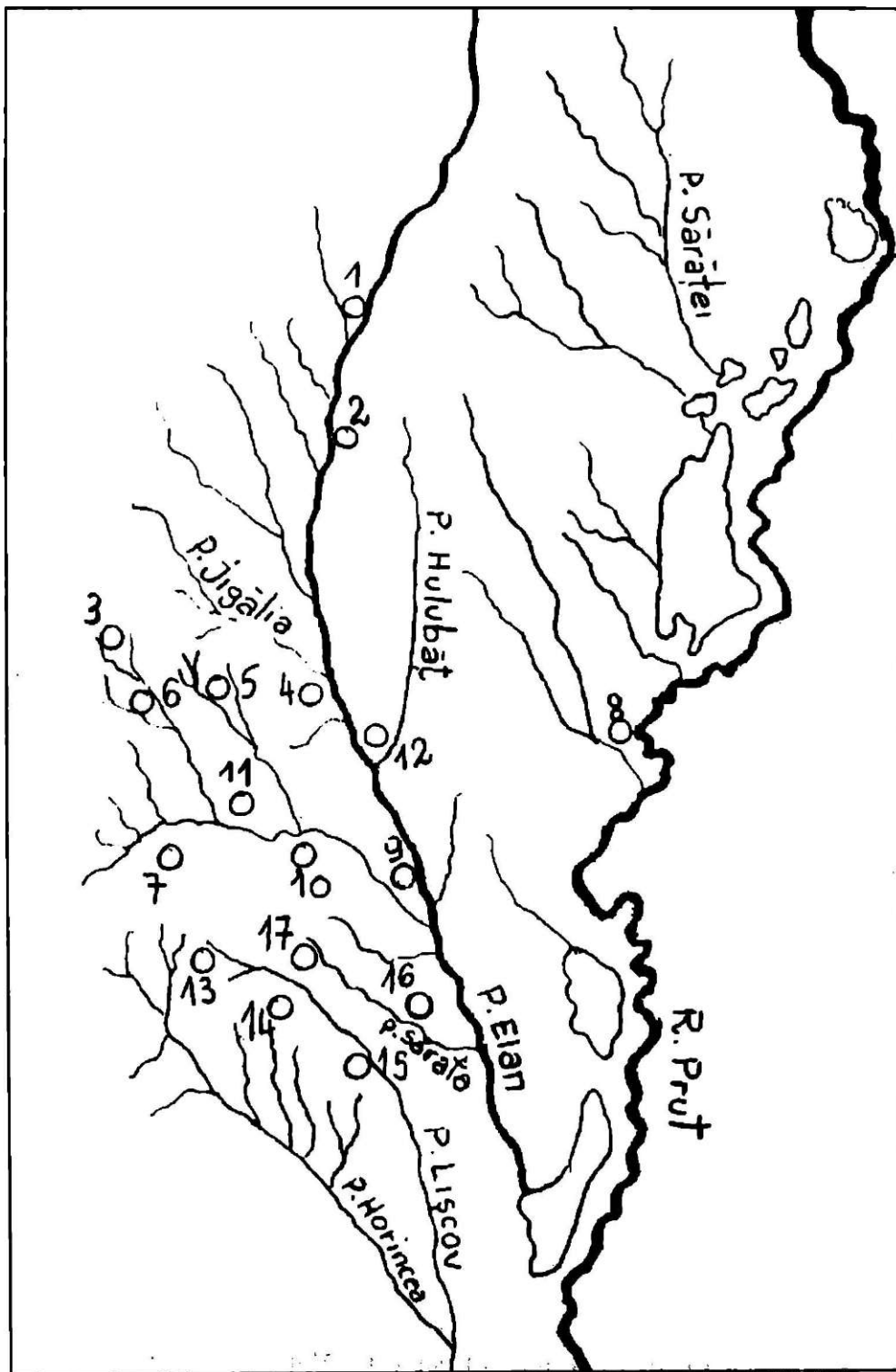
Pl. 5. Outils et objets de parures en os: 1-6, 8-9. bronze tardif; 7. Xe-XIe siècles;.....

Pl. 6. Outils instruments en os et terre cuite, idoles anthropomorphes en terre cuite; objets de parures, accessoires et armes en bronze et fer: 1-2, 4 bronze tardif; 3, 5-7 époque prémedievale; 8. IIIe siècle ap.J.Ch; 9, 11-12 a-f. Hallstatt tardif; 10 néolithique; 13-14 Moyen âge....

Pl. 7. Céramique et fusaiole en terre cuite: 1, 11 IIIe siècle ap.J.Ch; 3-4 Ier-IIe siècles. 6, 10, Hallstatt tardif; 7-9 prémedieval; 12. bronze tardif...

Pl. 8. Objets avec des inscriptions et représentations anthropomorphes: 1a-d, 4 a-e, 6 a-b, Hallstatt tardif et Latène ancien; 2-3 a-b néolithique; 7-8 prémedieval...

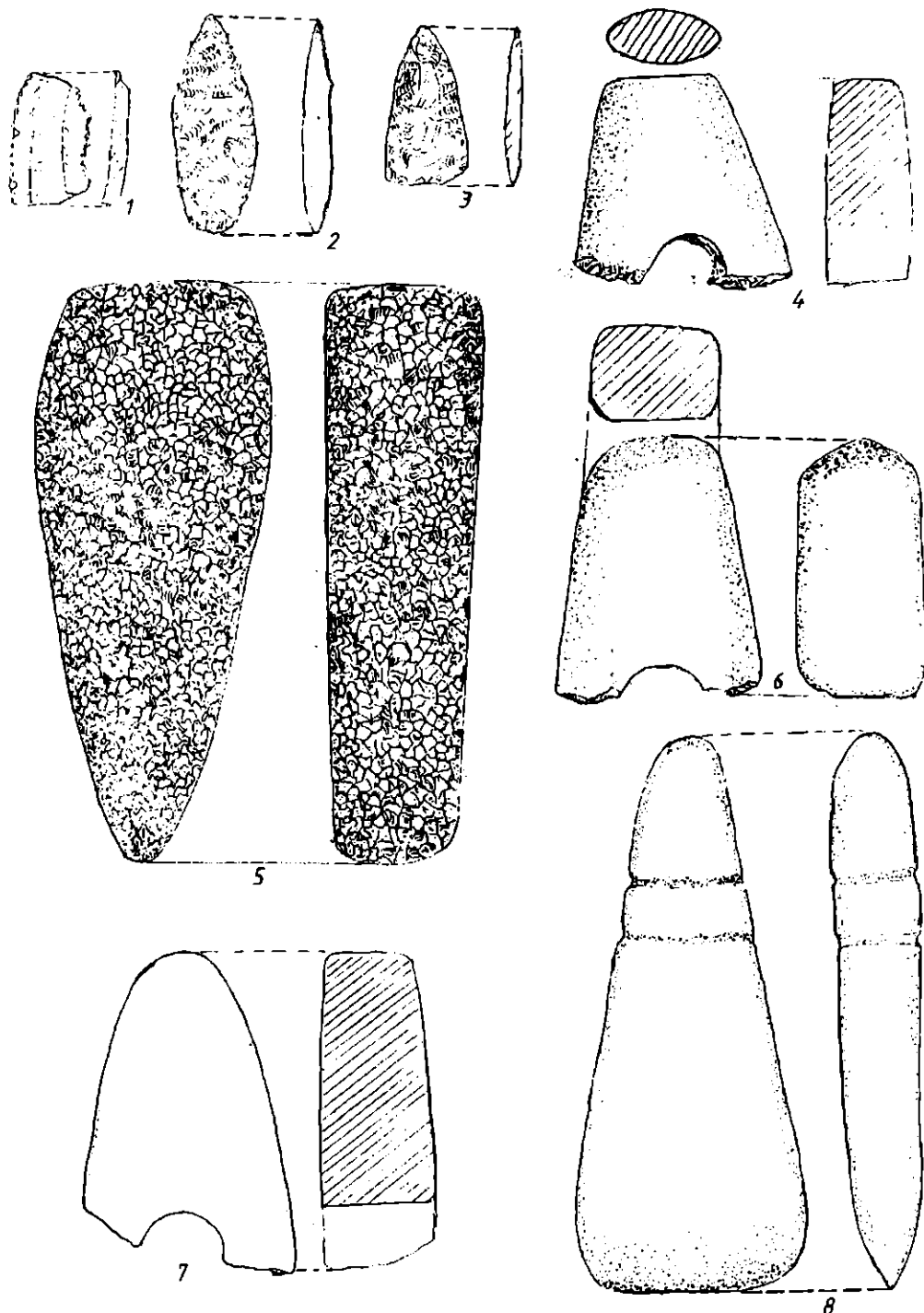
Pl. 9. Témoignages chrétiens: 1-2 Ve-VIIe siècle. 3-4 XIIe siècle, 1-4 Giurcani nord.

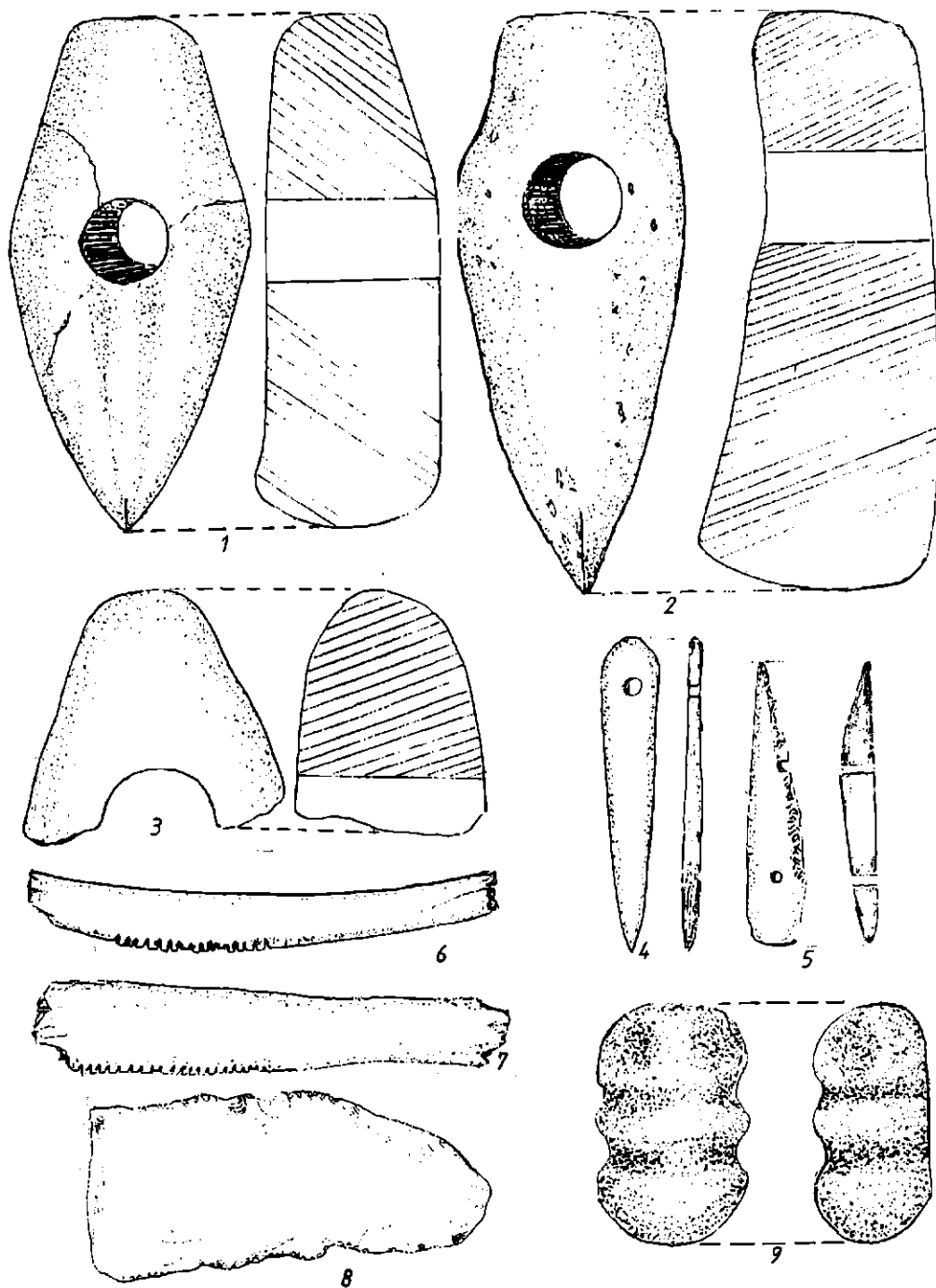
Pl. I. Harta noilor descoperiri arheologice din sud-estul Podișului Central Moldovenesc.

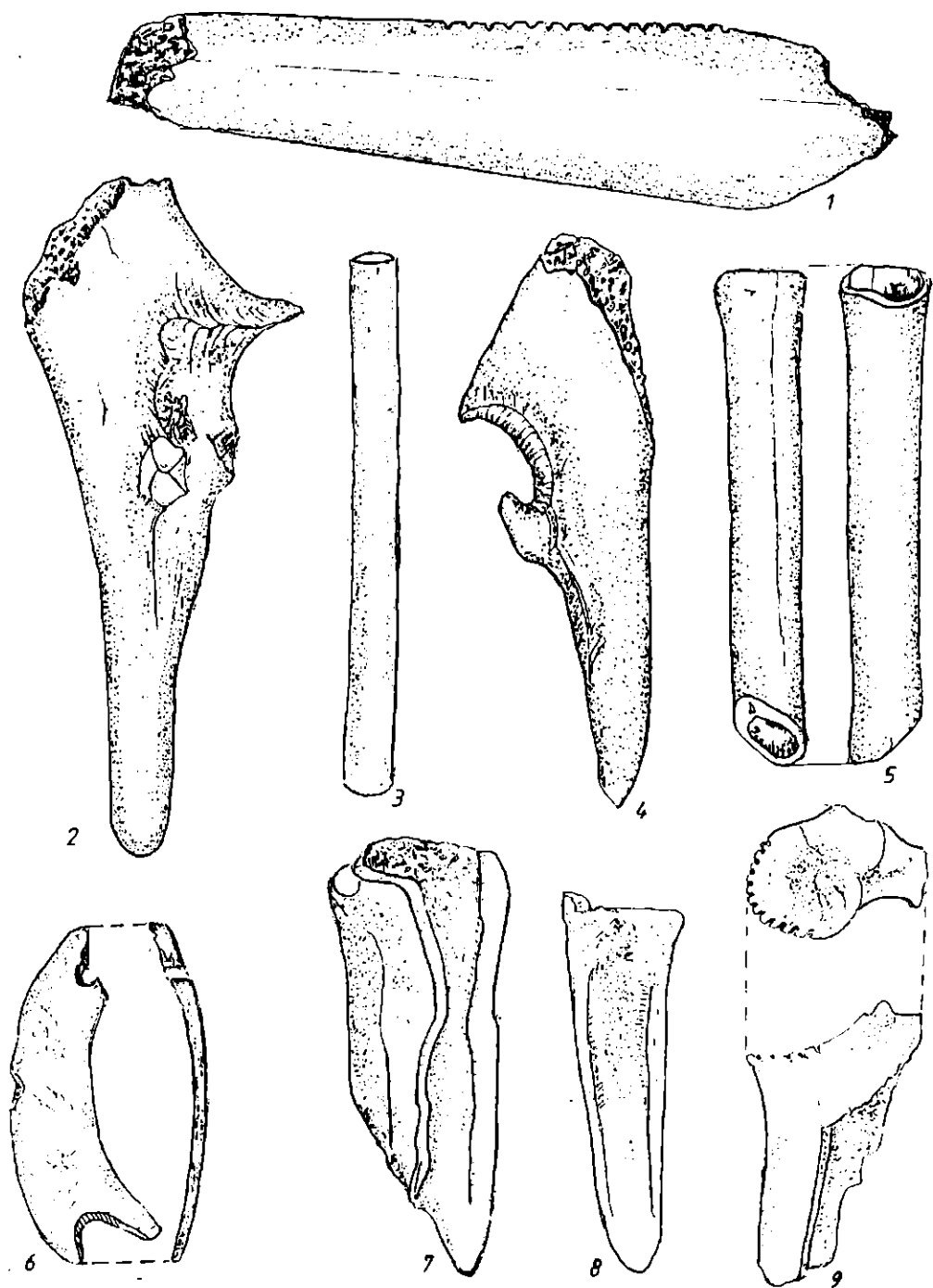
Pl. II. Unelte și arme de silex, piatră și nucleu de ocră: 1-3 paleolitic superior; 4-13, 15-18 neolitic; 14 Noua. 1-3 Mălușteni-Leaua (partea dreaptă); 4,6 Mălușteni-Leaua (partea stângă); 5,8,10-13 Mălușteni Recea; 7 Bărlălești-Stanția; 9, 17 Igești; 14 Rai-Gura Hulubăț; 15, 18 Sărățeni; 16 Șuletea.

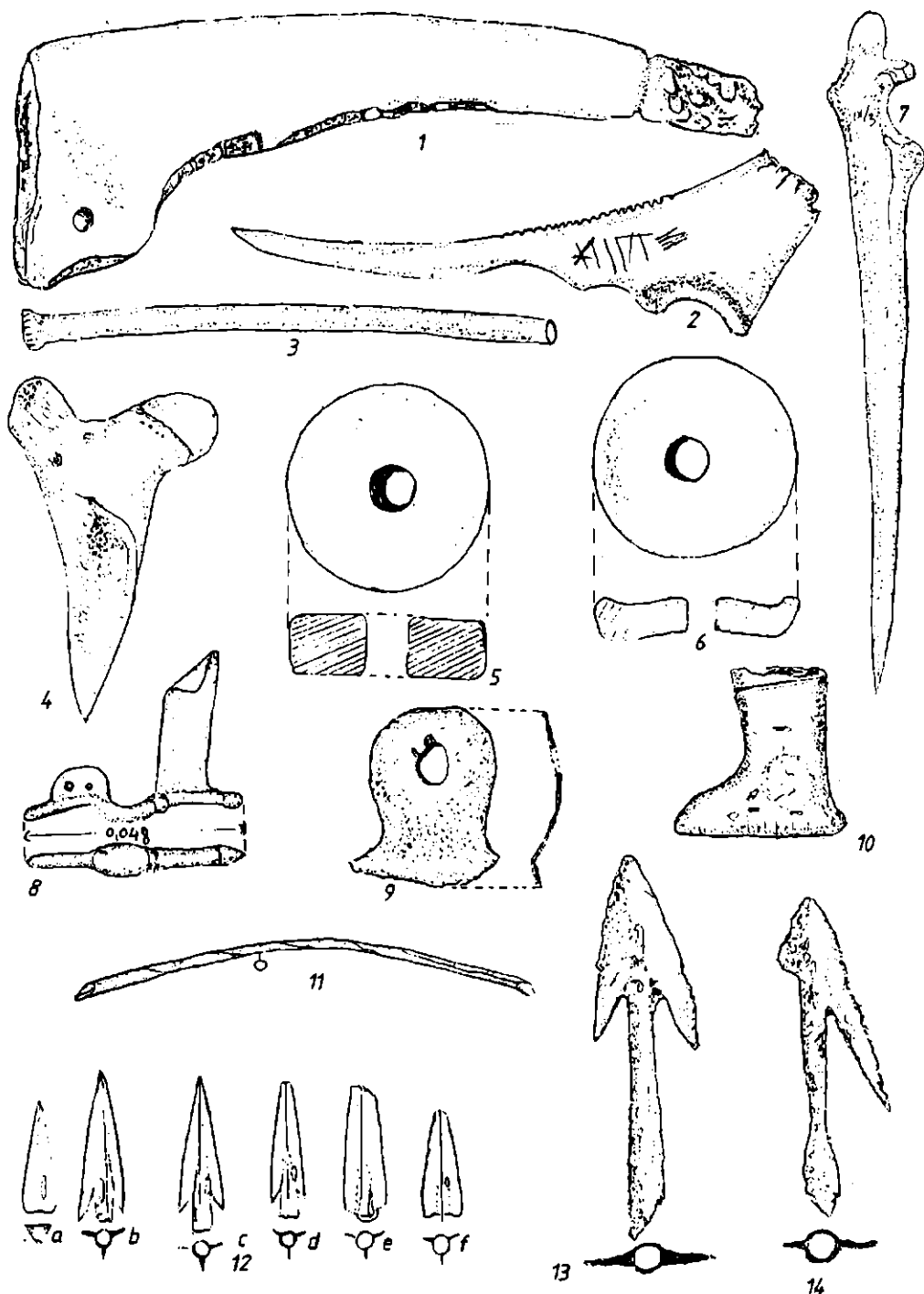
Pl. III. Arme și unelte de silex și piatră: 1-3, 5-6 neolitic; 4, 7-8 bronz târziu.
 2 Fălciu; 3 Sărățeni; 1, 5-6 Bărlălești-Stanția; 4 Mănăstirea; 7 Blegești;
 8 Popeni.

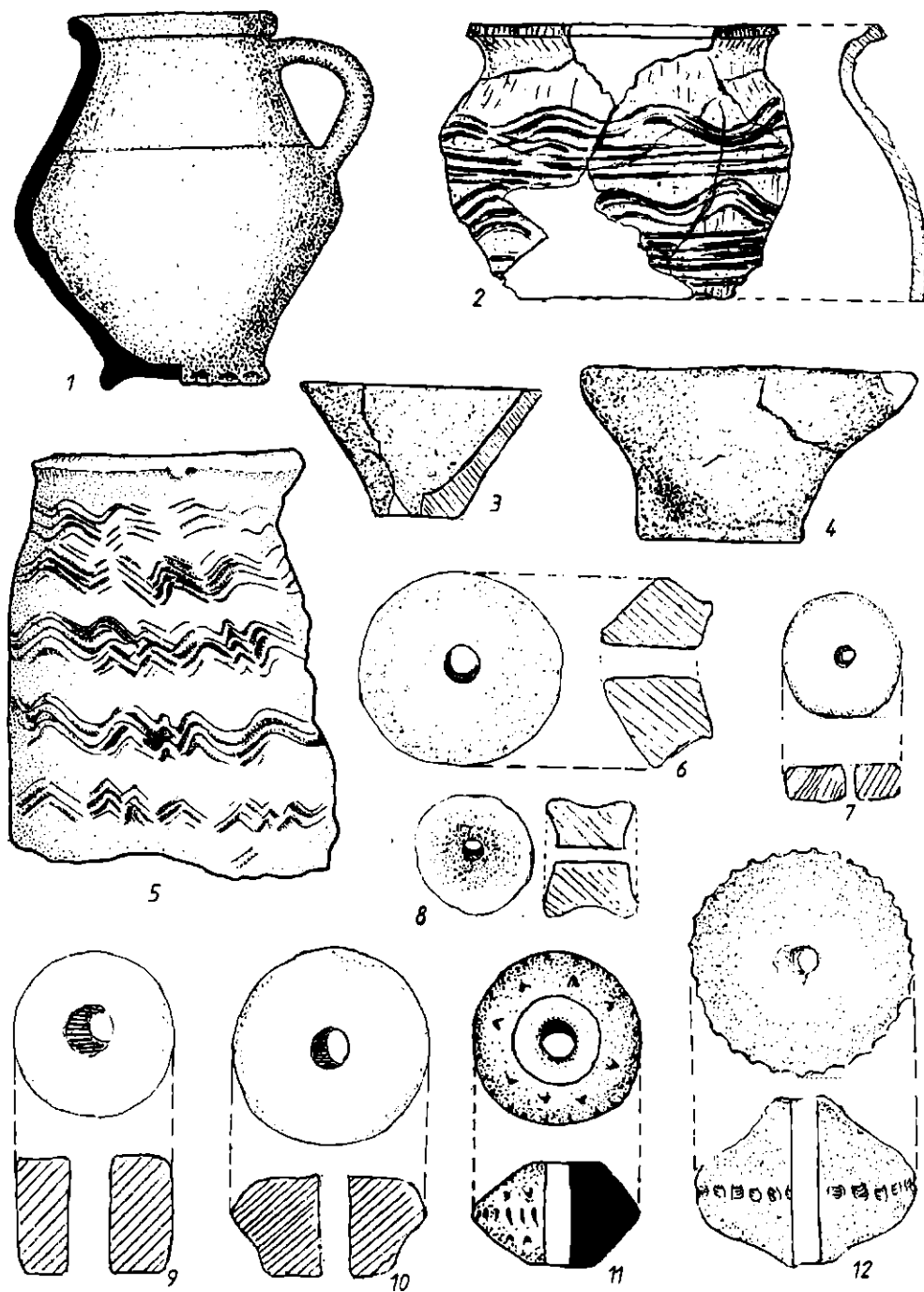
Pl. IV. Unelte de piatră și silex, ustensile de os și reprezentări antropomorfe.
 1-8 bronz târziu; 9 Hallstatt târziu. 1 Sărățeni; 2 Rai-Podul de piatră;
 3, Floreni; 4 Giurcani SSV; 5 Giurcani N; 6-7 Horga; 8 Blăgești; 9 Poșta Elan.

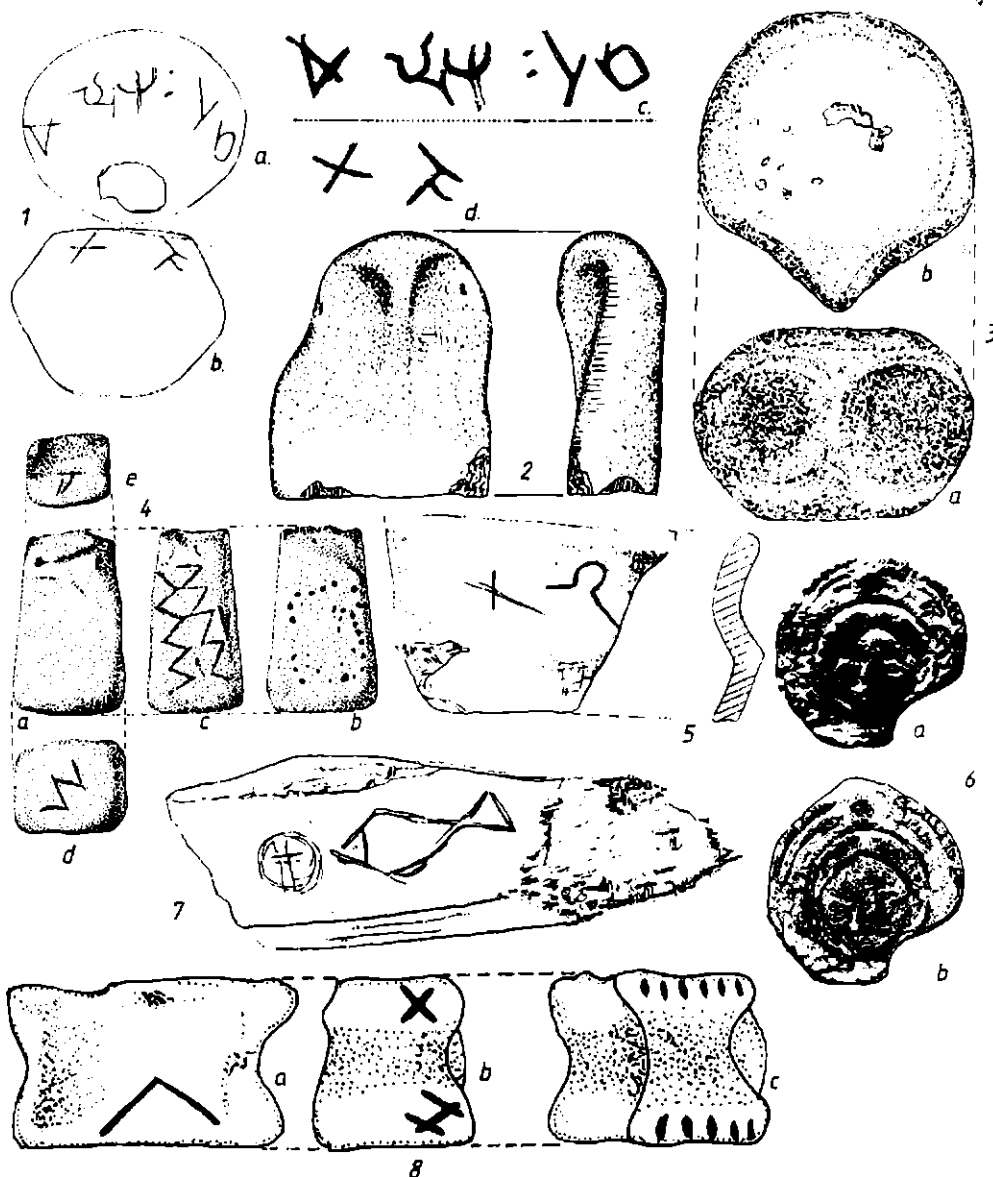
Pl. V. Unelte și podoabe de os: 1-6, 8-9 bronz târziu; 7 secolele X - XI.
1 Poșta Elan; 2 Murgeni; 3 Popeni; 4 Giurcani nord; 5,9 Giurcani SSV;
6-7 Șuletea; 8 Floreni.

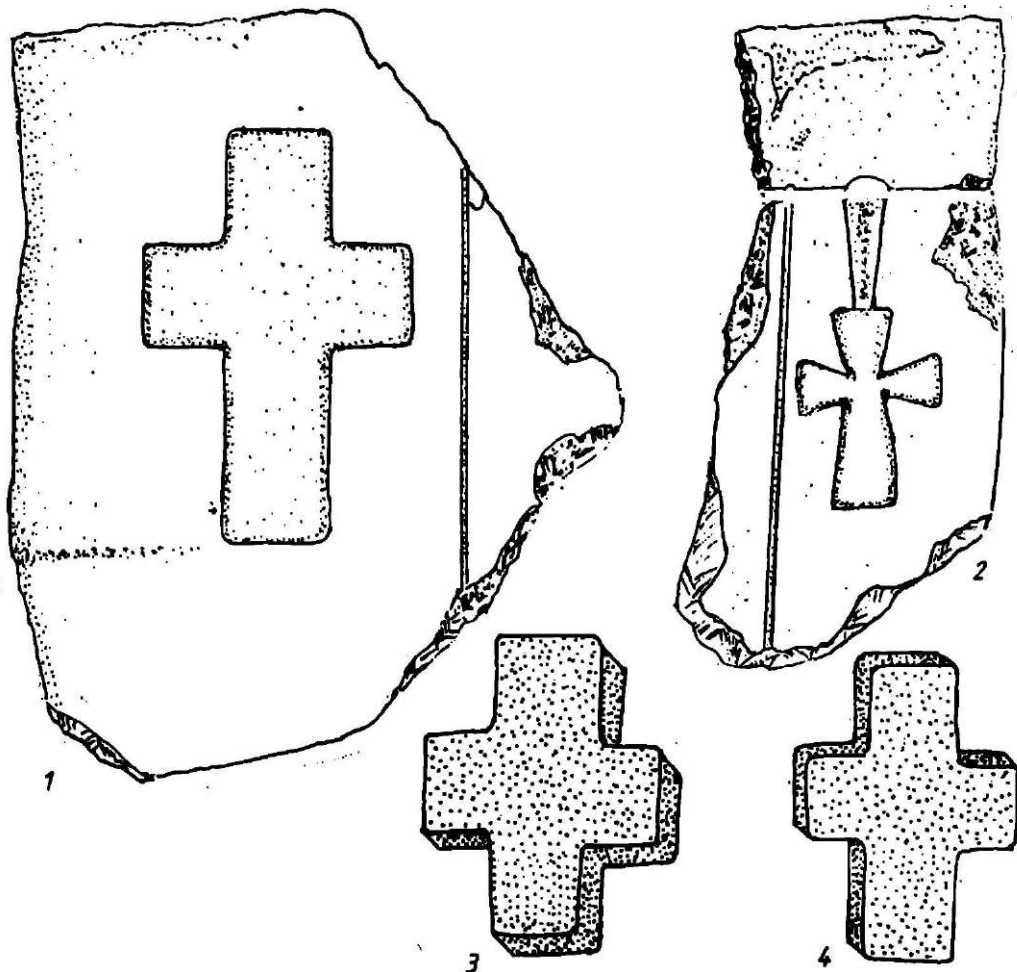
Pl. VI. Unelte, instrumente de os și lut, idoli antropomorfi de lut, podoabe, accesorii și arme de bronz și fier: 1-2, 4 bronz târziu ; 3,5-7 prefeudal; 8 sec. III d.Hr; 9,11-12 a-f Hallstatt târziu; 10 neolitic; 13-14 feudal.
1 Giurcani N; 2,4 Horga; 3, 5-7 Șuletea (partea dreaptă); 8-9,11-12 a-f Mălușteni Leaua (partea dreaptă); 10 Bărlălești-Stanția; 13-14 Mălușteni-Cetățule.

Pl. VII. Ceramică și fusaiole de lut: 1,11 sec. III d.Hr; 3-4 sec. I-II; 6,10 Hallstatt târziu; 7-9, prefeudal; 12 bronz târziu.
1,11 Giurcani N, 2,5,7-9 Șuletea, 3-4,6,10 Mălușteni-Leaua; 12 Floreni.

Pl. VIII. Obiecte cu inscripții și reprezentări antropomorfe:
 1a-d, 4a-e, 6a-b Hallstatt târziu și La Tène timpuriu; 2-3a-b neolitic;
 7-8 prefeudal. 1a-d, 6a-b Fedești; 2-3a-b Bârlești-Strurza; 4a-e Popeni;
 5 Șuletea; 7-8 Giurcani nord.

Pl. IX. Mărturii creștine: 1 - 2 sec. V - VII; 3 - 4 sec. XII. 1 - 4 Giurcani nord.